

ANADOLU HALK EBELİĞİ

Mehmet Karayaman* - Eren Akçiçek**

Aileye yeni katılan bir ferdin ilk çılgınlıklarını hane halkına duyuran, bebeği babasının veya dedesinin kucağına vererek bu mutlu ana tanıklık eden ebeler, ailenin bir ferdi olarak kabul edilmiştir. Ebenine veya ebeanne olarak anılan ve gerek aile içinde gerekse de toplum içinde sayılan ve sevilen kişiler olan ebeler, bazen de gebeliklerin sonlandırılmasında, kısırlığın tedavi edilmesinde ya da amansız bir hastalığa karşı ilaç hazırlanmasında görev almışlardır. Cahil ebeler nedeniyle yaşanan ölümler, çekilen acılar çoğu zaman Tanrı'nın bir takdiri olarak değerlendirilmiş, çaresizlik ve eğitimsizlik, kaderciliği bir yaşam şekli haline getirmiştir. Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile birlikte hız kazanan Batılılaşma hamleleri sayesinde modern tıp eğitimi ve sağlık kurumları, Osmanlı ülkesinde gelişmeye başlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti ile birlikte toplum sağlığına verilen önem, sağlık personeli ve modern sağlık kurumlarında yaşanan artış sayesinde, halk ebelerinin yerini çağın gerektirdiği tıbbi donanımlara sahip ebeler almıştır.

İnsanların üremesi için gebelik, gebeliğin nihayetinde de doğum kaçınılmaz bir olaydır. Doğum sırasında çekilen güçlükler, doğum sonrasında bebeğin ve annenin yardımı

*Ph.D., Uşak Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Öğretim Üyesi, UŞAK.

**M.D.Ph.D., Şifa Üniversitesi Tıp Fakültesi, Öğretim Üyesi /İzmir.

ihtiyaç duyması, doğum sırasında ve sonrasında yardım almayı zorunlu kılmaktadır. Doğumda gerekli tedbirleri alan, doğum yapan kadını psikolojik yönden rahatlatmaya çalışan ve doğumun kolay olmasını sağlayan yardımcı kadınlara ebe denilmiştir*. Süheyl Ünver**, Anadolu’da ilk ebeleri şöyle tanımlamaktadır; “*Bugün nine manasına gelen Nana İlahe, Anadolu’da ebesiz yerlerde doğum ile meşgul olan şişman, yaşlı ve bittabi kendisine göre tecrübeli kadınlardır*”(Ünver, 1967, s.4).

Ebelik çok eski bir meslek olup, Tevrat’ta doğumdan ve ebelerden bahseden kısımlar bulunmaktadır. Eski Mısır’da doğuma müdahale edenler, hekimler değil ebelerdir. Ebeliğin sadece kadınların tekelinde olduğu, ancak doğum sırasında önemli bir sorun yaşanırsa hekimlerin çağrıldığı, hekimlerin kadın yardımcılar eşliğinde sezaryen gibi cerrahi müdahaleler yaptığı bilinmektedir”(Ünver, 1967, s.4). Aynı durum İslam dünyası için de geçerli olup, Ebu Bekir Razi ve Buharalı İbni Sina, doğumla ilgili olarak yazmış oldukları yazılarda ebelere hitap etmiş, doğum bahsinde erkeklerin ismi geçmemiştir. Doğumlara erkeklerin alınmaması ve ebeliğin sadece kadınlara mahsus bir meslek olarak kabul edilmesi, erkek doktorların doğum konusunda bilgilerinin artmasını önlemiş, ebelik mesleğinin gelişmesine engel olmuştur (Besim Ömer, 1933, s.2).

İbn Haldun, Mukaddime adlı eserinde ebeliği şöyle tanımlamaktadır; “*Bu bir sanattır ki, insan yavrusunun ana karnından çıkartılması, bebeğin yavaşça ana rahminden dışarıya alınması, bunun için gerekli şartların hazırlanması, çıktıktan sonra, durumunu düzelten hususların temin edilmesi muamelesi o sayede bilinir. Bu sanat umumiyetle kadınlara mahsustur. Çünkü kadınlar yekdiğerinin mahrem yerlerini görmektedirler. Kadınlar içinde bu işle meşgul olana, kabul eden, karşılayan anlamında, “Kabile” adı verilmektedir. Verme ve kabul etme manası, istiare suretiyle bu kelime ile ifade edilmiştir. Güya yeni doğum yapan ve nifas (loğusalık) halinde bulunan kadın, bebeğini ebeye vermiş ve o da bunu kabul etmiş gibi bir durum bahis konusudur*”(İbn Haldun, 1954, s.430-431).

Osmanlı döneminde ebeler, Saray Ebeleri, Kibar Ebeleri ve Halk Ebeleri olmak üzere üç sınıfa ayrılmıştır.

Saltanata mensup ve sarayda görevli olanların doğumlarını yaptıran ebelere, “*Saray Ebeleri*” denirdi. Esas görevi doğum yaptırmak olan saray ebeleri, bazen de hareme alınan kızların, kızlık muayenesini de yapmaktaydılar (Sarı, 1997/1997, s.23). Saray ebeliği çoğu zaman anneden kıza geçen, kız evladı olmadığı zamanlarda da aileye yakın kadınlara geçen bir imtiyaz durumundaydı. Saray-ı Hümâyün’a hizmet eden ebe hanımların konakları, cariyeye ve

* Ebe kelimesi, Uygur metinlerinde ve bazı Türk lehçelerinde Karluk Türkmenlerince Apa, Oğuzca Aba olarak ana anlamında geçmektedir. Bazı lehçelerde ise aba, abla anlamında görülmektedir. Bazı yörelerde ise anneanneye, babaanneye ve ninelere ebe diye hitap edilmekte ve büyük saygı gösterilmektedir. Bkz. Üçer, 1975h, s.6.

** 1898 yılında İstanbul’da doğan Süheyl Ünver, 1921 yılında Darülfünun Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye’den (İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi) mezun olmuştur. Çeşitli hastanelerde görev yaptıktan sonra, 1927 yılında Fransa’ya giderek iç hastalıkları uzmanlığı öğrenimini tamamlamıştır. 1933 yılında İstanbul Üniversitesi bünyesinde, Tıp Tarihi Enstitüsünü kurmuş ve uzun yıllar başkanlığını yapmıştır. Tıp tarihinin dışında ebru, tezhip, minyatür ve hat sanatlarıyla da yakından ilgilenen Süheyl Ünver, 1986 yılında İstanbul’da vefat etmiştir. Bkz. Işık, 2006, s.3748-3749.

uşakları bulunur ve rahat bir hayat sürerlerdi. Bunların Saray tarafından tahsis edilmiş maşaları, “Çiğ tayınları”, ayrıca “Ramazan harcı”, “Bayram atıyyesi” vardı. “Hatır sormak” tabiriyle, arada bir hediyelik alıp içeri girdikleri zaman, doğumlarında hizmetleri geçmiş sultanların iltifat ve yardımlarına mazhar olurlardı (Aziz Bey, 1995, s.346).

“Kibar Ebeleri” de oldukça rahat bir hayat sürerlerdi. Onların da hanelerinde cariyeye ve hizmetçileri ile rahat bir hayat sürece kadar servetleri bulunurdu. Bunlar, kızlarından ya da gelinlerinden heves edenleri, doğumlara beraberinde götürerek eğitir ve halka tanıtırlardı. Böylece mesleğe girenler, gösterdikleri maharet, terbiye, nezaket ve temizliğe verdikleri önem ölçüsünde üne kavuşurlardı. Vaktiyle İstanbul’da isim yapmış olan ebe hanımların her biri bir sıfatla şöhret olmuşlardı. “Gümüş Çakalı Ebe”, “Eli Güzel Ebe”, “Sallabaş Ebe”, “Çantalı Ebe”, “Küpeli Ebe”, “Fuçulu Ebe”, “Moralı Ebe”, “Kız Ebe”, “Şehreminli Hacı Ebe”, “Ladinli Ebe” gibi lakaplarla anılmışlardır. Bu sınıfa mensup ebelerin hemen hepsi yaşını başını almış, terbiyeli, son derecede temiz ve zarif kimselerdi. Pek çok kibar aile ile yakın ilişkileri vardı. Doğumunu yaptırdıkları kişilerin önemli mevkilere gelmesiyle nüfuzunu artıran ebeler de olurdu (Aziz Bey, 1995, s.347). Ailenin bir parçası olarak görülen ebeler, doğumunu yaptırdıkları çocuklar büyüdüğünde onlardan kaçmaz, onların en yakın akrabalarından biri gibi muamele görürlerdi (A.Osman, 1934, s.7).

Köy ve kasabalarda doğumları, mahallenin yaşlı ve tecrübeli kadınları yaptırdı. Halk arasında “Mahalle Ebesi”, “Ev Ebesi” olarak isimlendirilen, tecrübelerine ve el maharetlerine inanılan “Halk Ebeleri” arasında, sevimli, sıcakkanlı, görgülü, tatlı dilli ve yaşlı olanlar tercih edilirdi (Ünver, 1967, s.8). Refik Halid Karay tarafından yazılan “Üç Nesil, Üç Hayat” adlı eserde, “Ak saçları zerdecil ve kına ile boyanmış, şal hırkalı, ayaklarında aba terlik, bumburuşuk, yaşlı bir kadın” olarak tanımladığı ebelerin (Karay, 1996, s.6), genelde yaşlı ve şişman olması nedeniyle halk arasında, “Karnı burnunda olursa gebedir, burnu karnında olursa ebedir”, deyişi sıkça söylenen bir söz olmuştur (Balıkhane Nazırı Ali Bey, 2001, s.1). Ebelerin bir başka özelliği de çok konuşmaları, pek çok misaller vermeleri ve kendilerini bu suretle iyi satmalarıydı.

Kadınlar, ebeliği kutsal bir görev olarak kabul ederler ve ebelere emeğinin karşılığını fazlasıyla vermeye çalışırlardı. Ebe, hakkını helâl etmezse, “Öte dünyada elinin kanı ile insan karşısına çıkabilir”, diye düşünülürdü. Mahalle ebeleri doğum yaptırdıktan sonra hemen hemen her gün gelir, loğusa ve çocuğun hizmetlerini görür, çocuğa banyo yaptırır, hatta çocuk bezlerini bile yıkardı. Çocuğu olmayan veya çocuk doğurmak istemeyen kadınlara bazı ev ilaçları da hazırlarlardı (Üçer, 1975b, s.5).

Sermet Muhtar Alus*, ebelerin kıyafet ve görünüşü hakkında şu bilgileri vermektedir;

* Sermet Muhtar Alus, 1887 yılında İstanbul’da doğmuştur. 1906 yılında Galatasaray Lisesi’ni, 1910 yılında hukuk fakültesini bitiren Sermet Muhtar Bey, babasının müdürü olduğu Askeri Müze’de göreve başlamıştır. Akşam, Tan, Vakit, Son Posta, Yeni Sabah, Cumhuriyet gibi gazetelerde, El-Üfürük, Davul, Yedi Gün, Yeni Mecmua, Hafta gibi dergilerde, İstanbul’un gündelik hayatını, gelenek ve göreneklerini anlatan yazılar kaleme almıştır. 65 yaşında İstanbul’da vefat eden Sermet Muhtar Bey’in eserleri arasında Türkçe-Fransızca Askeri Müze Rehberi, Türkçe-Fransızca Lügat, Kıvrıkcık Paşa, Harp Zenginin Geline, Rüküş Hanımlar, Hayalanmalar, Bir Varmış Bir Yokmuş, Eski Çapkın Anlatıyor, Eski Konaklar, başta gelmektedir. Bkz. Alus, 1994, s.13-17.

“Gözünde, kenarı beyaz çerçeveli gözlük, başında oyali yemeni, belinde şal kuşak, arkasında Şam kumaşı elbise, elbisenin üstünde abani hırka, boyundan atma kordona merbut (bağlı) iki kapaklı altın saat, sağ elinin serçe parmağında roza taşlı yüzük, kulaklarında, maharetine nazar değmesin diye firuze küpeler, elinde çantası, içinde tütün tabakası, ağızlığı, üç kat üzerine ütülenmiş gıcır gıcır mendili, al ibrişimden örme para kesesi. Al olmasının sebebi var. Al renk para çekermiş ve bu çeşit keseden dünyalık hiç eksik olmazmış”(Alus, 1997, s.63).

İ.Hakkı Sunata (1892-1988), hatıralarında ebeler hakkında şu bilgileri vermektedir; “Bir gün evimize bir kadın geldi. Kısa boylu, şişmanca, güler yüzlü, konuşkan. Nedense o zaman yaşlı kadınları çok severdim. Hemen yanına sokuldum. Bana, ‘Öp Ebeanne’nin elini!’ dediler. Öptüm. ‘Aman ne büyümüş’, diye beni sevdi. Ben, annemden başka bir de “Ebeannem” olduğunu bilmezdim. Derhal, ‘Bu da mı benim annem?’, deyince gülmeye başladı. Gülerken karnı bingül bingül zıplıyordu. Buna ben de katıla katıla güldüm. ‘Niçin karnın o kadar oynuyor, Ebeanne?’, dedim. ‘Çinde bebek var da ondan’. Şaştım bu işe. Ebeanne gitti, ama evde bir bebek peyda oldu”(Sunata, 2006, s.47).

Doğum, gerek anne gerekse bebek sağlığı için son derece hayati bir konu olup, bu önemli olay cahil, bilgi ve tecrübeden yoksun ebelerin elinde bazen de annenin veya bebeğin hayatını kaybetmesiyle sonuçlanabilmekteydi. Esmâ Sultan’ın cahil ebeler yüzünden çektiği işkenceler ve feci akıbeti Evliya Çelebi’nin Seyahatnamesinde nakledilmektedir (Ünver, 1967, s.6). Bu nedenle ebe seçimi son derece önemli bir iş olup, seçim yapılırken ebenin bilgisi, temizliği, elinin hafifliği ve toplumdaki şöhreti mutlaka göz önünde bulundurulurdu.

Sıkı bir incelemeden sonra doğum için seçilen ebenin evine, hamile kadının annesi veya kayınvalidesi gider, iki okka şeker, bir okka kahve, bir okka sabun, bir yemeni, bir çift terlik, bir kat elbiselik de götürür, ebe hanımı tutardı (Alus, 1997, s.62). Bazen de içinde düz renk bir kat esvap bulunan bir bohça gönderilirdi. Anne ve bebekle ilgilenmeyi kabul eden ebe, zaman zaman eve uğrayarak gebe kadını muayene eder, doğum tarihini hesaplar, doğumdan bir hafta önce de çocuğun kundağını hazır ederdi (Balıkhane Nazırı Ali Bey, 2001, s.1). Bazıları, doğacak çocuğu azizlerden bir zata bağışlar, bebeğin kundağı cuma gecesi türbe, sanduka yanında kalır ve çocuk için kurban adanırdı (Arısan, 1992, s.254).

Ebeler, sadece doğum sırasında ve doğum sonrasında değil, tıbbi çarelerin yetersiz kaldığı durumlarda, kısırlığın tedavisi için de başvurulan kişilerdi. Kısırlığın tedavisinde ebelerin tercih edilmesinde, kısırlık tedavisinin pahalı ve mahremiyet gerektirmesi etkili olmaktadır. Kadın meclislerinde, kısırlık tedavisinde kulaktan kulağa yayılan şöhretleri sayesinde ebeler, kendilerine başvuran kadınları, bazen dinsel yöntemlerle bazen de hazırladıkları bitkisel ilaçlarla tedavi etmeye çalışmışlardır. Geleneksel ebeler, önce kadına bazı sorular sorarak bilgiler almakta, sonra da onları, kendi yöntemlerine göre, muayene ederek teşhisler koymaktaydılar. Halk ebelerinin kısırlığın tedavisinde en çok başvurdukları tedavi yöntemlerinden biri, rahmi kirliliği veya yumurtalıkları iltihaplı olanlara uygulanan “Çıkkı Koyma”, diğeri de rahmi ısıtmak amacıyla uygulanan “Yakı Vurma” yöntemi idi. Çeşitli bitkilerin karışımıyla hazırlanan ve gazlı beze sarılarak vajene konulan çıkıklar, daha çok koku giderici ve antiseptik özelliklere sahipti (Üçer, 1975c, s.5; Küçükbasmacı, 2005, s.329). Aynı zamanda “Rahim Düzeltme” işlemi de yapan ebeler, tedavinin tamamlayıcısı olarak, kendileri tarafından hazırlanan “Ho-

şafın” denilen bir sıvıyı da içirmektedirler (Yıldırım-Kadıoğlu, 2006, s.367-369).

Ebeler, sadece kısırlığın tedavisi ile ilgilenmez, bazen de istenmeyen gebeliklerin sonlandırılmasına yardım ederlerdi. “*İskat-ı Cenin*” (Çocuk düşürmek), Osmanlı Devleti’nde yasaklanmış olmasına rağmen sıkça tatbik edilen bir durumdur. Hatta sarayda, şehzadelerin cariyelerden olma çocuklarını düşürtüklerine dair kayıtlar bulunmaktadır (Sarı, 1996/1997, s.24). Bu nedenle, sır saklamasını bilmek, ebelerde aranan özelliklerin başında gelmekteydi. 1838-1839 yıllarında çıkarılan bir fermanla ıskat-ı cenin yasaklanarak, çocuk düşürme işlemine yardım etmemeleri için eczacı, ebe ve hekimlere kesin emirler gönderilmiş, böyle bir olaydan haberdar olan komşulara da olayı ihbar etme yükümlülüğü getirilmiştir (Balıkhane Nazırı Ali Bey, 2001, s.2).

Bazı halk ebeleri, kendisine müracaat eden hastaları iyileştirmek amacıyla, halk arasında “*Kocakarı ilaçları*” denilen bitkisel karışımlar hazırlarlardı. Ebelerin tertip ettiği ilaçlar, zararlı ve zehirli maddelerden değil, etkisi daha önceden bilinen zararsız bitkilerden hazırlanmaktaydı (Aziz Bey, 1995, s.349). Rauf Beyru’nun kaleme aldığı, “*19.Yüzyılda İzmir’de Sağlık Sorunları ve Yaşam*” adlı eserde, ebelerin doğumla yetinmeyip, hastalara reçete yazdıklarına dair bilgiler bulunmaktadır. Eserde nakledilen bir gazete haberinde; “*Tüm ebelerin, muayene edecekleri hamile kadınlara ve loğusalara, dahilen yada haricen kullanılmak üzere ilaç yazmaları ve “mengene tozu” denilen çavdar mahmuzu vermeleri kanunen yasaklanmışken, ebelerin bazıları reçeteler yazıp, eczahanelerde ilaç yaptırmakta ve eczacılar da bu gibi reçeteler üzerine ilaç tertip edip vermektedirler. Durum ilgili makamlarca dikkate alınarak, ebelerin bu şekilde reçete yazamayacakları ve herhangi bir ihmali sonucu böyle reçeteler gelecek olursa, bunların alıkonularak, Belediye dairesine yada sağlık müfettişliğine haber verilmesi, bütün eczahanelere tebliğ edilmiştir*” (Beyru, 2005, s.265) denilerek, ebelerin reçete yazmalarının önüne geçilmeye çalışıldığı bildirilmektedir.

Doğumun ilk habercisi, sık sık girmeye başlayan ağrılar olup, sıklaşan ağrılarla birlikte birkaç saat içinde doğum gerçekleşmektedir. Ağrıları ve doğum zamanını tahmin etmek mümkün olmadığından, kadınların tarlada veya nehir kenarında çamaşır yıkarken doğum yapmaları sıkça yaşanan olaylardandı. Doğum sancıları başladığı zaman, halk ebesine ve yardımcı yaşlı kadınlara haber gönderilirdi. Haberi alan ebe, en kısa sürede doğumun olacağı eve gelmeye çalışırdı.

Abdülaziz Bey*, ebelerin doğuma gidişleri hakkında şu bilgiler verilmektedir; “*Doğum sancılarının başladığını haber alan ebe, çuka torbası içinde hazır olan iskemlesiyle içine öteberisini koyduğu çantasını hemen doğum olacak haneye gönderir. Kendisi de yaşmak ve feracesini giyerek eline de ebelere mahsus olan sedefli atasını alır, davet edildiği haneye giderdi. Doğum iskemlesi dört ayaklı, üst kısmı da dört ufak direkli ve araları parmaklıklıydı.*

* Abdülaziz Bey, 1850 yılında İstanbul’da doğmuştur. 1868 yılında, Bab-ı Âli Ahkâm-ı Adliye Riyaseti Mektubi Odası’na (adliye yazı işleri müdürlüğü) girmiş, uzun yıllar devlet hizmetinde bulunduktan sonra, Maliye Nezareti Arazi-i Mevkufe Komisyonu başkanlığından emekli olmuştur. 1918 yılında İstanbul’da vefat eden Abdülaziz Bey, “*Hutbelere Hitab ve Cümel-i Hikemiyye-i Aziziye*” ile “*Mücerrebât-ı Mualecat*” adlı eserleri kalemlenmiştir. Bkz. Abdülaziz Bey, 1995, s.XV-XVI.

Oturma yerinin önü yarımaya şeklinde oyulmuş olur. Her tarafı sedef, kadife ve fildişi ile işlenerek süslenmiş bulunan bu iskemle, sırf ebeler için imal edilirdi. Çukadan yuvarlak biçimde yapılmış, etrafına geçirilen kaytan, çekilerek büzüldüğünde ağzı bağlı yuvarlak bir bohça haline gelen şeye de, gerektiğinde gittiği haneden istememek için bir kat gömlek, entari ile hırka, yemeni yanı sıra kendisine ve sınıfına ait diğer lüzumlu şeyleri koymuş bulunurdu. Elindeki sedefli esasının başı somdandı, uzunluğu boyuna yakın olurdu. Ebenin ne zaman çağırılacağı bilinemediğinden, ebe hanımlar gece saat 6-7, hatta daha geç saatlerde sokağa çıkmak zorunda kalabilirlerdi. Gidilecek yer çok uzakta olabilir. Eskiden İstanbul'un sur kapıları geceleri kapatılırdı, hâlbuki şehirden dışarı çıkmak ya da içeri girmek gerekebilirdi. Geçtiği sokaklardaki karakollar, ebe hanımı elindeki sedefli esasından tanır, gerekirse kale kapılarını açar, kaparlardı. Feneri sönmüş ya da kazaya uğramışsa çaresine bakarlar, gereken her yardımı yaparlar, her türlü kolaylığı gösterirlerdi. Bu hizmetlerin yerine getirilmesini sağlayan, hükümet tarafından yalnız ebelere tahsis edilerek ellerinde taşıma ruhsatı verilmiş olan asaları idi. Ebe hanımlar gerektiğinde devlet kurumlarının yardımını isteyebilmek için asalarını gündüz de taşırlardı.

Ebe hanımın torba ile gönderdiği iskemlesi evin kapısından Besmele ile içeri alınır, gerekli odaya götürülür. Hanede kocasından boşanmış bir hanım varsa onun, yoksa bakire bir kızın yardımıyla yine Besmele ile iskemle torbadan çıkarılır ve odanın kibleye karşı olan tarafına konur. Sonra bakire kız ya da dul hanım hemen odayı terk eder. Ebe, doğum yakınsa hanımı iskemleye oturtur, sonra da çantasından kendisinin dikip, inandığı bir zatın türbesine bıraktıktan sonra aldığı takkeyi çıkartır, doğum yapacak hanımın başına giydirir. Yine kendi getirdiği, uğur addedilmiş olan iki kiremit parçasını hanımın ayaklarının altına koyar, kiremitlere sıkı sıkıya basmasını tembih eder” (Aziz Bey, 1995, s.347-348).

Ebeler genelde, doğum sırasında alet kullanmazlar, doğumu kolaylaştırmak için çeşitli uygulamalar tatbik ederlerdi. Bunların başında, evdeki yüklüğün üstüne urgan bağlayarak, organları hamileye tutturmak ve onları sallanır gibi yaparak doğumu kolaylaştırmak gelmekteydi (Barlas, 1996/1997, s.159).

Halk ebelerinin uyguladıkları doğum usulü, çömelme durumunda yapılan doğumdur. Bu usulde ebe, sırtını sedir veya duvara dayamış vaziyette, yerdeki mindere oturur. Önünde leğen içinde doğum yapacak kadın, arkası ebeye dönük vaziyette çömelir, elleriyle öndeki bir kadına tutunur. Bu kadına “*Ön Ebesi*” denilirdi. Ön ebesi, çaputtan yaptığı çıkını gebenin oturağına tutar, bundan maksat gebenin küçük ve büyük abdestine mani olmaktır (Acıpayamlı, 1974, s.48; Erginöz, 2002, s.149). Ebe, temiz bezlerle kadını alttan tutar, yanındakiler sırtını sıvazlayarak “*Biz göçtük, sen de göç*”, derlerdi. Doğum yapmakta olan kadının başı mutlaka örtülü olur, Salavat getirilir, dualar ettirilir, ebe tarafından çocuk alınır (Üçer, 1975e, s.5; Balıkçı, 2000, s.231; Santur, 2000, s.331.) ve ebe, baygın olan çocuğu alarak iki avucu içinde birkaç defa çevirdikten sonra, limon koklatır yahut yüzüne bir iki tokat vurarak çocuğun gözlerinin açılmasını sağlardı (Üstünel-Bayırlı, 1972, s.1.).

Daha sonra ebe hanım çocuğun “*Eşini*”, yani “*Son*” tabir edileni (plasentayı) aldıktan

sonra, bir karış dört parmak mesafeden, yorgan ipliği ile bağlanmış göbeği keserdi. Göbek kesme işlemi daha çok makas, bıçak veya kullanılmamış jiletle yapılırdı. Göbek kesilirken üç defa Allah-u Ekber denilerek, Besmele ile kesilir ve kesilirken “Çocuk büyük adam olsun” gibi temenniler söylenirdi. Ebe tarafından bebeğe göbek adı konurdu (Üçer, 1975a, s.8). Sonra da yanındaki hanımların yardımıyla loğusanın iki ayağını çaprazvari çekerek “Çer-yekleme” denilen hareketleri uygulardı. İki kişi loğusanın ayaklarını yerden kaldırarak gayet yavaş ve dikkatli bir şekilde “Ter yatağına” yatırır, üzeri sıkı sıkıya örtülürdü (Arısan, 1992, s.255). Doğumun gerçekleşmesiyle birlikte, ebe hanım çocuğu yıkar, tuzlar, dili tatlı olması için ağzına şeker sürer, çocuğu da kendisi kundaklardı (Balıkhane Nazırı Ali Rıza Bey, 2001, s.3). Doğumdan sonra loğusanın altına, “Baba Toprağı” veya “Ak Toprak” olarak bilinen ve önceden ince bir saç üzerinde ısıtılan toprak serilir. Toprağın ısı, loğusanın tahammül edebileceği sıcaklığa gelince, toprağın üzerine bir çarşaf serilir ve loğusanın başı dik biçimde ve toprak zaman zaman ısıtılıp değiştirilerek, üç gün bu şekilde yatırılır(Kars, 2004, s.119).

Süheyl Ünver, Anadolu’da doğum sırasında ve sonrasında uygulanan gelenekler hakkında şu bilgileri vermektedir; “Ebeler doğuma yardım için yıkanmaz, abdestliyz derler. Geç doğuyorsa gebenin başucunda Kur’an okunur. Kadın güç doğurur veya doğurmazsa yanında Ezan okunur. Loğusanın sırtı sıvazlanır. Kocasının elinin kirli suyunu içirirler. Çeşmelerin oluklarından sular boşaltılır. Pek müşkül doğuranlarda çeşme suyu makasla kesilir gibi yapılırsa ıstırap diner.

Çocuğun başının geçmesi için kadının ya kendi parmağını, yada başka birinin parmağını yahut saçlarının ucunu boğazına sokarlar. Plamenta (son) çıkınca müthiş sancılara halk punç tuttu derler. Hastanın plasentasından bir parça kızartıp yedirmekle geçer, diyorlar”(Ünver, 1967, s.14).

Doğumun kolay olması için yapılan uygulamalardan biri de, ebenin beraberinde getirdiği ve halk arasında “Fadime Ana Eli” veya “Fatma Ana Eli” olarak bilinen bir bitkiyi, fincanın içine koyarak, doğum yapacak kadına seyrettirilmesidir. Pençe şeklinde kurutulmuş bir bitki olan Fadime Ana Eli, suya koyulduğunda canlanmakta ve büyüyerek dalları açılmaktadır. Bitkinin dallarının açılmasıyla birlikte, rahmin de açılacağına inanılmakta ve bazı yörelerde bitkinin ıslatıldığı su, doğum yapan kadına içirilmektedir*.

* Fadime Ana Eli (Rose Of Jericho/Selaginella Pilifera/Anastatica Hierochuntica), Sina ve Filistin’de, kuru ve kumlu yerlerde yetişen, 10-20 cm yüksekliğinde, küçük beyaz çiçekli, kalın dalları içe doğru yay gibi kıvrılmış, yumak görünümünde bir bitki olup, bitkinin genel görünümü insan eline, yan dalları da insan parmağına benzemektedir. Suya koyulduğunda tekrar canlanması nedeniyle, pek çok kültürde kutsal bir bitki olarak kabul edilmektedir. Bkz. Üçer, 1975f, s.149.

*Fadime Ana Eli veya Fatma Ana Eli İsimli Bitki
(Aybala Yentürk'ün Özel Koleksiyonundan)*

Abdülaziz Bey, ebeğin doğum sonrasında yaptığı işleri şu şekilde anlatmaktadır; “Bebeğe, kundak takımının içindeki asıl kundağı “Nusha” şeklinde, yani üçgen biçiminde devşirip üzerine pamuklu etek bezi, onun üzerine ince bir değirmi dülbend ve çocuğun başını tutmak için ayak bezi ile üzerine “Mermerşahi” denilen iki kat yumuşak dülbend koyduktan sonra, gayet ince dikilmiş bir gömlek giydirilir. Bu gömleğin sarı ipekle ve bir bakire kız tarafından dikilmiş olması şarttır. Bundan sonra çocuk kundağa yatırılır. Göbek ipi badem yağıyla yağlanarak ufak bir dülbend arasına sarılır, dülbend dolaştırılıp göbek üstünde bağlanır. Çocuğun kundaklanması bitirdikten sonra kundağın göğüs tarafındaki kat yerinin arasına ümmü sıbyan nüshası sokulur. Bu nüsha daima çocuğun üzerinde bulundurulur. Çocuk hanenin pek yakınlarından olan ve odaya giren birinin kucağına verilir. Artık ebe loğusanın yanından çekilir, aldığı sonu elleriyle parçalar, bir toprak çömleğe koyar, bahçenin uygun bir yerinde açılan çukura gömer”(Abdülaziz Bey, 1995, s.12).

Ebelere, yaptıkları doğuma karşılık olarak belirli bir ücret verilmez, yaptıkları hizmetin karşılığı olarak, ailenin maddi durumuna göre çeşitli hediyeler verilirdi*. Doğumdan

* Hz. Muhammed döneminde toplumda sağlık hizmeti veren bazı kadınların, bu hizmetlerine bağlı olarak birtakım karşılıklar aldıkları bilinmekle beraber, ebelerin önceden belirlenmiş bir ücret aldıklarına dair bir kayıt bulunmamaktadır. Bkz. Öztürk, 2006, s.102.

sonra ebe, çocuğu sırasıyla aile fertlerinin kucağına verir ve bahşişini alırdı. Ebeye verilen bahşişler kundak arasına sıkıştırılırdı. Doğumu gerçekleştiren ebeye genel olarak yazma, çorap, sabun hediye edilir (Serve, 2007, s.178), önceden hazırlanmış bir kat elbise, birkaç kalıp sabunun da içinde bulunduğu bir bohça verilirdi. Zenginler, altın olarak verilen ebelik ücretinden başka, elmas yüzük, küpe, samur kürk de hediye ederlerdi (Arısan, 1992, s.256). Bazı yörelerde ebelere, doğan bebek kız ise küçük bir kalıp sabun, erkek ise büyük bir kalıp sabun verilirdi. Bazen de bebek, kız doğduğunda sabunla birlikte yazma, erkek doğduğunda sabunla birlikte bıçak hediye edilirdi. Ebe hanım, ertesi günü gitmek için hazırlandığında, kapıdan çıkmadan önce, bir takım elbiselik, bir çift çorap, bir ipek, bir keten mendil, bir şişe kolonya, bir bohçaya sarılıp koltuğuna ve hakkı da avucunun içine sıkıştırılırdı (Alus, 1994, s.65).

Yeni doğum yapmış kadını ziyarete gelen akraba ve komşulara, anne sütünün bol ve bereketli olması, bebeğin ağız tadıyla büyüyüp gelişmesi amacıyla hazırlanan, kırmızı renkli “Loğusa şerbeti” ikram edilirdi. Doğumdan sonraki ikinci günün sabahından, üçüncü günün akşamına kadar yakın akraba ve ahabplara loğusa şerbeti gönderilirdi (Akçiçek, 2003, s.975). Bebeği görmeye gelenler, anneye 2 ile 20 kuruş arasında değişen miktarlarda “Göbek Akçesi” verirlerdi. Bebeğin göbeği düşmeden yapılan ziyaretlerde bırakılan göbek akçeleri, doğumu yaptıran ebeye verilirdi (Üçer, 1975d, s.9; Sarısözen, 1973, s.14).

Ebelerin işleri doğumdan sonra da devam ederdi. Doğumdan sonraki birinci ve ikinci günde doğum yapılan eve uğrar, çocuğu yıkar, kundağı değiştirirdi. Yedinci günü sabahleyin ebe hanım yine gelir, loğusanın yattığı yatak odasını kaldırılır, yerine her gün kullandığı takımı koyarak doğum yapan kadını ona naklederdi, buna “Yedi döşeğinin” kaldırılması denir ve ebe hanıma da bahşiş verilirdi (Alus, 1994, s.66).

Ebe hanım, çocuğun kırklanması sırasında hazır bulunurdu. Bazı yörelerde, yirminci günde ebe gelir, yirmi gece, yirmi gündüz kırk eder diyerek, anneyi yıkar, kırklardı. Yirminci günde bir tas su bebeğin başından dökülüp ayağının altından alınır ve bu üç kez tekrarlanır, buna yarı kırklama denirdi (Barlas, 1996/1997, s.153).

Doğumun otuz dokuzuncu günü akşamı ebe hanım yine konağa gelir, ağırlanır ve gece yatılı kalırdı. Ertesi sabah hane halkı ve davet edilen pek yakın akraba ve ahabp hanımları için yemekler çıkarılır, kahve ve çubuklar içilir, hazırlığa başlanırdı. Ebe hanım, herkesten evvel çocuğu yarım top en iyi cins şala sarıp kundaklardı. Diğer hanımlar da düğüne gider gibi elbiseler giyer, ancak yüzük dâhil hiçbir mücevher takmazlardı. Arkasından loğusanın valide veya kayınvalidesi, sonra da çocuk kucağında olduğu halde ebe hanım ve onu takiben diğer hanımlar sokağa çıkarak, konağın yakınındaki hamamın kapısına gelir, hamamın kapısından girmeden bir miktar kırmızı şeker şerbetini kapı önüne, “Eyu saatte olsunlar” diye döküp içeri girerlerdi (Abdülaziz Bey, 1995, s.23-24). Bebek annesi ile birlikte yıkanarak, kırklanırdı. Bebeğin başından aşağı kırk kere su dökülür ve ayakucundan alınıp tekrar başından dökülürdü. Loğusanın kırklanmasından sonra işi biten ebeye hediye bohçası verilirdi. Bu bohçada iç çamaşırı, entarilik, yatak çarşafı, başörtüsü, çorap vb. şeyler bulunurdu. Doğum sahibi zengin ise ebenin evine “Nevale” yollardı (Örnek, 2000, s.147).

Uzun yıllar, İzmir’de, Hilal Eczanesi’ni işleten Eczacı Kemal Kamil Aktaş*, loğusa hamamı ve kırklama hakkında, şu bilgileri vermektedir; “*Kırkını çıkarıp hamama giden loğusalarla beraber ekseriye ebe hanım da hamama giderdi. Ebenin gelmediği vakit çocukları usta kadınlar kırklardı. O devirde loğusalar kırk gün odalarından dışarıya çıkarılmazdı. Kırk günden evvel odasından çıkan, evin içinde dolaşan loğusalara “Kırk basar” derlerdi. Kırk basmak, sebebi bilinmeyen bir hastalığın loğusayı berbat etmesi manasına söylenen bir sözdü. Kırk gününü doldurmuş loğusaların doğumdan sonrası ilk yolculukları mutlaka hamam olurdu. Kırk hamamı denilen bu hamamda bazı zengin aileler eğlenceler yaparlardı. Çocuğu kırklamak şöyle yapılırdı: Ebe hanım veya usta hanım, kurnayı hususi şekilde ayrıca temizleyerek su ile doldurur, sağ elinin beş parmağını kurnaya sokarak bir şeyler okur ve elini çocuğun başına silker; parmaklarından akan su damlalarının çocuğun başına gelmesini temin eder ve bu el silmesini birbiri üstüne 40 defa tekrarlar, bu esnada elini lüzumu kadar kurnaya sokar, çıkarırdı” (Aktaş, 1944).*

KAYNAKLAR

- A.Osman, 1934; A. Osman, *Balıkesir Doğum Görenekleri ve Çocuk*, Balıkesir, 1934.
Abdülaziz Bey, 1995; Abdülaziz Bey, *Osmanlı Âdet, Merasim ve Tabirleri*, İkinci Kitap, Yayına Hazırlayan: Kazım Arısan-Duygu Arısan Günay, İstanbul, 1995.
Acıpayam, 1974; Orhan Acıpayamlı, *Türkiye’de Doğumla İlgili Âdet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü*, Ankara, 1974, s.48.
Akçiçek, 2003, Eren Akçiçek, “Dünden Bugüne Şerbetçiliğimiz”, *Yemek Kitabı Tarih-Halkbilimi-Edebiyat*, Hazırlayan: Sabri Koz, İkinci Baskı, İstanbul, 2003.
Aktaş, 1944; Kemal Kamil Aktaş, “Hamama Gittim Denilmezdi”, *Yeni Asır*, 17 Nisan 1944.
Alus, 1994; Sermet Muhtar Alus, *İstanbul Yazıları*, Yayına Hazırlayan: Erol Şadi Erdiñç-Faruk İlkan, İstanbul, 1994.
Alus, 1997; Sermet Muhtar Alus, *Masal Olanlar*, Yayına Hazırlayan: Nuri Akbayar, İstanbul, 1997.
Arısan, 1992; Kazım Arısan, “Geçen Yüzyılda İstanbul’da Ebeler ve Doğum”, *I.Türk Tıp Tarihi Kongresi (17-19 Şubat 1988) Bildirileri*, Ankara, 1992.
Balıkçı, 2000, Gülsen Balıkçı, “Uşak’ın Bazı Yörelerinde Doğum Âdetleri”, *II.Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyumu Bildirileri (16-18 Aralık 1998)*, Ankara, 2000,
Balıkhane Nazırı Ali Rıza Bey 2001; Balıkhane Nazırı Ali Rıza Bey, *Eski Zamanlarda İstanbul*

* 1889 yılında İstanbul’da doğan Eczacı Kemal Kamil Aktaş, 1909 yılında Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye’nin eczacı kısmından mezun olmuştur. I.Dünya Savaşı sırasında çeşitli cephelerde askeri eczacı olarak görev yapmış ve Mondros Mütarekesi’nin imzalanmasından sonra, İzmir’e yerleşerek, 1922 yılında Hilal Eczanesini açmıştır. Eczanesi’nde, kendi adı ile anılan tıbbi müstahzarat üretmiş, ürettiği “*Altın Rüya*” ve “*Bahar Çiçeği*” isimdeki kolonyaları ile bütün ülkede tanınmıştır. Yedigün, Fikirler, Hafta, Hayat Dergilerinde, Yeni Asır ve Anadolu Gazetelerinde çeşitli konularda makaleler yazan Kemal Kamil Bey, 29 Ocak 1949 tarihinde İzmir’de vefat etmiştir. Bkz. Karayaman, 2007, s.5-7.

- Hayatı*, Yayına Hazırlayan: Ali Şükrü Çoruk, İstanbul, 2001.
- Barlas, 1996/1997; Uğurȯl Barlas, “Karabük, Safranbolu ve Bartın Yöresinde Şifalı Sular, Ocaklar ve Halk Ebeliği”, *Yeni Tıp Tarihi Araştırmaları*, Sayı: 2-3, 1996-/1997.
- Besim Ömer, 1933; Besim Ömer (Akalin), *Vilâde Fenni*, Cilt:III, İstanbul, 1933.
- Beyru, 2005; Rauf Beyru, *19.Yüzyılda İzmir 'de Sağlık Sorunları ve Yaşam*, İzmir, 2005.
- Erginöz, 2002, Gaye Şahinbaş Erginöz, “İlk Çağlarda Akdeniz Havzasında ve Anadolu’da Doğum ve Doğum Yardımı”, *Düşünen Siyaset*, Sayı:16, 2002.
- Işık 2006; İhsan Işık, *Türkiye Edebiyatçılar ve Kültür Adamları Ansiklopedisi*, Cilt:9, Ankara, 2006.
- İbn Haldun 1954; İbn Haldun, *Mukaddime*, Cilt:II, Çeviren:Zakir Kadiri Ugan, Ankara, 1954.
- Karaya, 1996, Refik Halid Karay, *Üç Nesil, Üç Hayat*, İstanbul, 1996.
- Karayaman, 2007; Mehmet Karayaman, *Eczacı Kemal Kamil Aktaş ve Hilal Eczanesi*, İzmir, 2007.
- Kars, 2004; Zübeyir Kars, “Ankara’nın Başkent Olduğu Yıllardaki Eğitim, Sağlık ve Sosyal Durumu Üstüne”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: 20, Sayı: 58, Mart 2004.
- Küçükbasmacı, 2005; Gülten Küçükbasmacı, “Kastamonu’da Doğumla İlgili Âdet, İnanış ve Uygulamalar”, *İkinci Kastamonu Kültür Sempozyumu Bildirileri (18-20 Eylül 2003)*, Ankara, 2005.
- Örnek, 2000; Sedat Veyis Örnek, *Türk Halk Bilimi*, Ankara, 2000.
- Öztürk, 2006; Levent Öztürk, *İslâm Tıp Tarihi Üzerine İncelemeler*, İstanbul, 2006.
- Santur, 2000, Meltem Cingöz Santur, “Bozhüyük (Yozgat-Akdağmadeni) Köyünde Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Değerlendirilmesi”, *II.Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyumu Bildirileri (16-18 Aralık 1998)*, Ankara, 2000.
- Sarı, 1996/1997; Nil Sarı, “Osmanlı Sağlık Hayatında Kadının Yeri”, *Yeni Tıp Tarihi Araştırmaları*, Sayı: 2-3, 1996/1997.
- Sarisözen, 1973; Apdulkadir Sarisözen, “Sivas’ta Doğum Adetleri”, *Sivas Folkloru Dergisi*, Yıl:1, Sayı:8, Eylül 1973.
- Serve, 2007; Mustafa Serve, “Geçiş Döneminde Hediyeleşme Kırşehir Örneği”, *Kültür Tarihimizde Çeyiz*, Editör: Emine Gürsoy Naskali – Aylin Koç, İstanbul, 2007.
- Sunata, 2006; İ. Hakkı Sunata, *İstibdattan Meşrutiyete Çocukluktan Gençliğe*, İstanbul, 2006.
- Üçer, 1975a; Müjgan Üçer, “Sivas’ta Doğum Folkloru: Doğumdan Sonra Çocuğa Yapılan İşlemler”, *Sivas Folkloru Dergisi*, 3, Sayı:35, Aralık 1975.
- Üçer, 1975b; Müjgan Üçer, “Sivas’ta Doğum Folkloru: Ebelik ve Ebeler”, *Sivas Folkloru Dergisi*, Yıl: 3, Sayı:34, Kasım 1975.
- Üçer, 1975c; Müjgan Üçer, “Sivas’ta Doğum Folkloru: Kısırlık”, *Sivas Folkloru Dergisi*, Yıl:2, Sayı:24, Ocak 1975.
- Üçer, 1975d; Müjgan Üçer, “Sivas’ta Doğum Folkloru: Lohusaya Yapılan İşlemler ve Lohusalık ile İlgili İnanışlar”, *Sivas Folkloru Dergisi*, Yıl:3, Sayı:30, Temmuz 1975.
- Üçer, 1975e; Müjgan Üçer, “Sivas’ta Doğum Folkloru:Doğuma Hazırlık”, *Sivas Folkloru Dergisi*, Yıl: 32, Sayı: 28, Mayıs 1975.

- Üçer, 1975f; Müjgan Üçer, “Anadolu Folklorunda Fadime Ana”, *Türk Folkloru Araştırmaları Yıllığı*, Ankara, 1975.
- Ünver, 1967; Süheyl Ünver, *Tarihte Ebeler ve Doğum Tarihimiz*, İstanbul, 1967.
- Üstünel-Bayırlı, 1972; Burhanettin Üstünel-Ertuğrul Bayırlı, “Ebelik ve Tarihi Gelişimi”, *Zeynep Kamil Tıp Bülteni*, Cilt:4, Sayı:1, 1972.
- Yıldırım-Kadioğlu, 2006, Gülay Yıldırım-Selim Kadioğlu, “Sivas’ta Alternatif Üreme Yardımı Sunan Geleneksel Bir Ebe”, *Folklor/Edebiyat Dergisi*, Cilt:12, Sayı: 48, 2006.

Özet

ANADOLU HALK EBELİĞİ

Hayatın en güzel aşamalarından biri olan doğum ve doğuma eşlik eden ebeler, Anadolu halk kültürünün vazgeçilmez bir parçası olmuşlardır.

Osmanlı döneminde ebeler, Saray Ebeleri, Kibar Ebeleri ve Halk Ebeleri olmak üzere üç sınıfa ayrılmıştır. Saltanata mensup ve sarayda görevli olanların doğumlarını yaptıran ebelere, “*Saray Ebeleri*” denmiştir. Zengin kişilere hizmet veren ebelere, “Kibar Ebeleri” adı verilmiştir. Köy ve kasabalarda doğumları yaptıran mahallenin yaşlı ve tecrübeli kadınlarına ise “Halk Ebesi” adı verilmiştir.

Doğum dışında kısırlık tedavisi, çocuk düşürme, ilaç hazırlama işlerini de yerine getiren ebeler, pek çok kişiyi ve aileyi mutlu etmiştir. Ebeler, önce kadına bazı sorular sorarak bilgiler almışlar, sonra da onları, kendi yöntemlerine göre muayene ederek hastalıklarını tespit etmeye çalışmışlardır. Kendilerine başvuran kadınları, bazen dinsel yöntemlerle bazen de hazırladıkları bitkisel ilaçlarla tedavi etmeye çalışmışlardır. Ebeler bazen de istenmeyen gebeliklerin sonlandırılmasına yardım etmişlerdir.

Doğum, gerek anne gerekse bebek sağlığı için son derece hayati bir konudur. Bu konuda yeterli bilgi ve deneyime sahip olmayan ebelerin yaptığı uygulamalar çoğu zaman bir felaketle sonuçlanmıştır. Bu nedenle ebe seçimi son derece önemli bir iş olup, seçim yapılırken ebeğin bilgisi, temizliği, elinin hafifliği ve toplumdaki şöhreti mutlaka göz önünde bulundurulmuştur. Bu özelliklere sahip ebeler toplum içinde şöhret sahibi olmuş, maddi yönden önemli kazançlar elde etmiştir.

Ebelerin doğumu kolaylaştırmak için yaptığı uygulamalar, doğum sonrası yapılan ritüeller, ebelere verilen hediyeler veya bahşişler, ebelerin toplum içindeki konumları, fiziksel özellikleri toplumların kültür yapılarında önemli izler bırakmıştır. Çalışmamızın amacı, Anadolu halk kültüründe önemli bir yer tutan ebeleri, doğum öncesi ve sonrasındaki uygulamaları, ebelerin ve doğum olayının toplum hafızasındaki kalıntılarını inceleyerek, ebelik mesleğinin geçirdiği tarihi ve folklorik süreci ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Ebeler, doğum, loğusa, Fatmaana Eli, kısırlık tedavisi.

Abstract

ANATOLIAN FOLK MIDWIFERY

Childbirth, which is one of the most beautiful phases of human life, and midwives, who offer care during this process, became an important part of Anatolian folk culture.

There were three classes of widwives in the Ottoman State: *Saray Ebeleri*, *Kibar Ebeleri* and *Halk Ebeleri*. “*Saray Ebeleri*” were responsible for the childbirths of royal women or palace employees. Midwives, who provided care for rich people, were called “*Kibar Ebeleri*”. The name “*Halk Ebesi*” was given to the old and experienced women who helped baby deliveries in villages and towns.

Widwives, who also provide help for infertility treatment, abortion, medicine preparation, made a lot of people and families happy. Widwives first gathered information by asking women some questions and then tried to determine women’s illness by their own physical examination methods. They tried to cure women in need sometimes with religious methods and sometimes with herbal medicines they prepared. They sometimes helped to terminate unwanted pregnancies.

Childbirth is of vital importance for the health of the mother and the baby. There were many cases where ignorant and inexperienced midwives caused major tragedies. Therefore selecting the widwife is crucially important process. Knowledge, skills, hygiene, reputation of the midwife must be considered carefully. Widwives, who had all these specifics, became well-known in their communities and earned serious income.

Measures the midwives took to ease childbirth, rituals after the birth, gifts and tips given to midwives, status of midwives within the society and their physical characteristics left important traces in cultural structures of communities. The purpose of our study is to give information on historical and folkloric process of history of midwifery, by examining midwives, who have had important place in the Anatolian folk culture, pre- and postpartum practices, remnants of midwives and childbirth in communal memory.

Keywords: Midwives, birth, postpartum period, Fatmaana Eli, infertility treatment